

Biblioteka
AVANTURA REČI

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala
Patrick Deville
Peste & Choléra

Copyright © Editions du Seuil, 2012
Copyright © 2014 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

Fotografija naslovne strane: Emanuele Ragnisco

ISBN 978-86-7702-325-6

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, prešampavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2014.

Patrik Devil

KUGA & KOLERA

Prevela s francuskog
Melita Logo-Milutinović

**Čarobna
knjiga**

*U legendu da uđem ja,
Dok stiže vek šarlatana!*
Laforg

poslednji let

Pegava staračka šaka odsečenog palca razmiče zastor od sirove svile. Posle neprospavane noći, rumena zora, veličanstvena cimbal. Hotelska soba, snežnobela i bledozlatna. U daljini, rešetkasta svetlost velike gvozdene kule iza pramičaka magle. Dole, jarkozeleno drveće na skveru Busiko. Grad je miran tog ratnog proleća. Preplavili su ga izgnanici. Svi oni što su mislili da su u životu predodređeni da nikud ne idu. Staračka šaka pušta prozorsku ručku i hvata dršku kofera. Šest spratova niže, Jersin prolazi kroz obrtna vrata od lakiranog drveća i žutog bakra. Uniformisani portir zatvara za njim vrata taksija. Jersin ne beži. Nikad nije bežao. Kartu za let rezervisao je mesecima ranije, u jednoj sajgonskoj agenciji.

Sada je gotovo ćelav, brada mu je seda a oči plave. Nosi sako u stilu seoskog gospodina, bež pantalone, belu košulju raskopčanog okovratnika. Kroz staklene zidove zgrade aerodroma „Burže” vidi se pista, na kojoj, izbačenih točkova, stoji hidroavion. Mali beli kit s oblim trupom za dvanaest putnika. Postavljaju se stepenice, s leve strane pilotske kabine, pošto su prvi avijatičari, u koje spada i Jersin, bili jahači. Jersin se vraća svojim anamskim konjićima. Na sedištima u čekaonici, šačica begunaca. Na dnu njihovog prtljaga, ispod košulja i večernjih haljina, svežnjevi novčanica i zlatne poluge. Nemačke jedinice stigle su do kapija Pariza. Oni, dovoljno bogati da ne moraju da sarađuju, gledaju na zidni sat i ručne časovnike.

Jedan vermahtovski motocikl s prikolicom bio bi dovoljan da malog belog kita prikuje za tlo. Vreme polaska je prošlo. Jersin ignoriše zabrinute razgovore, zapisuje rečenicu-dve u beležnicu. Elise se vrte iznad kokpita, tamo gde se krila spajaju s trupom. Jersin prelazi preko tarmaka. Begunci bi hteli da ga poguraju, prinude da potrči.

Svi su se ukrkali i seli. Jersinu pomažu da se popne stepenicama. Poslednji je dan maja četrdesete godine. Od vrućine na pisti poigrava nestvarna slika nekakve barice. Avion podrhtava i hvata zalet. Begunci brišu čela. Počinje poslednji let kompanije „Er Frans” u sledećih nekoliko godina. To se još ne zna.

Poslednji je let i za Jersina. On se nikad više neće vratiti u Pariz, nikad više neće ući u svoju sobu na šestom spratu hotela „Lutecija”. I sam to, bez sumnje, pomalo naslućuje, dok posmatra, sasvim dole, izbegličke kolone u Bosi. Bicikli i taljige s nabacanim nameštajem i dušecima. Kamioni što mile među pešacima. Sve to isprano prolećnim olujama. Kolone izbezumljenih insekata beže pred kopitama krda. Svi Jersinovi susedi iz „Lutecije” napustili su hotel. Visoki štrkljasti irski naočarac, Džoj, u trodelnom odelu, već je u Alijeu. Matis stiže u Bordo, pa u Sen Žan de Liz. Avion zauzima kurs ka Marselju. Sve tešnje ukleštenom između fašizma i frankizma. A sa severa, pred udarac, diže se škorpionov rep. Smeđa kuga.

Poznaje Jersin ta dva jezika i te dve kulture, nemačku i francusku, i njihove stare čarke. A poznaje i kugu. Ona je dobila njegovo ime. Još četrdeset šest godina pre tog poslednjeg majskog dana četrdesete, kada on poslednji put nadleće Francusku olujnim nebom.

Yersinia pestis.

insekti

Starac lista beležnicu, uz brujanje motora tone u dremež. Danima nije imao sna. Hotel su preplavili dobrovoljci iz Civilne odbrane, sa žutom trakom oko mišice. Noću, uzbune. Naslonjače rasporedene u skloništu, u podrumu na dnu galerija gde leže boce. Iza Jersinovih sklopljenih kapaka, sunce poigrava na površini mora. Fanino lice. Putovanje jednog mladog para u Provansu i Marselj, radi hvatanja insekata. Kako napisati povest sina bez povesti oca. A ova je bila kratka. Sin ga nikad nije upoznao.

U Moržu, u kantonu Vaud, u porodici Jersin i njenom susedstvu ne vlada nemaština, ali živi se krajnje skromno. Gleda se svaka para. Majke daju iznošene suknje služavkama. Dotični otac, zahvaljujući privatnim časovima, uspeva u Ženevi da vrši neka proučavanja srednjeg obima, jedno vreme radi kao nastavnik, naročito potkovan iz botanike i entomologije, ali, da bi bolje zarađivao za život, zapošljava se u upravi barutane. Nosi dug strukiran sako, u stilu naučnika, kao i cilindar, zna sve o tvrdokrilcima, postaje stručnjak za pravokrilce i čegrtaje.

Crta skakavce i zrikavce, ubija ih, stavlja pod mikroskop pokrila i antene, šalje dopise Vaudskom prirodnjačkom društvu, pa čak i Francuskom entomološkom društvu. Onda postaje upravnik barutane, što nije mala stvar. Nastavlja proučavanje nervnog sistema poljskog zrikavca i osavremenjuje barutanu. Čelo smrskava najnovijeg zrikavca. Ruka u poslednjem grču obara tegle. Aleksandar Jersin umire u trideset devetoj godini. Zeleni balegar prelazi mu preko obraza. Skakavac mu se zapliće u kosu. Krompirova zlatica ulazi mu u otvorena usta. Jersinova mlada supruga Fani trudna je. Gazdina udovica moraće da napusti barutanu. Posle posmrtnog govora,

među zavežljajima veša i hrpama posuda, rađa se dete. Daju mu ime pokojnog muža.

Na obali Jezera bistre i hladne vode, u Moržu, majka kupuje Kuću smokava, i pretvara je u pansion za devojke. Fani je otmena i ima fine manire. Podučava devojke lepom ponašanju i kuvanju, pomalo i slikanju i muzici. Sin će čitavog života prezirati takve delatnosti, mešaće umetnosti i umeća. U njegovim očima, sve te slikarske i književničke tričarije asociraće na plitkoumlje žena koje će u svojim pismima nazivati kvočkama.

Kad postavljate zamke od kanapa, palite vatru lupom, vraćate se prekriveni blatom kao da ste bili u ratu ili u ekspediciji u džungli, padaju vam na pamet besprizorničke ideje. Dečak je sam, vileni po okolini, pliva u Jezeru ili pravi papirne zmajeve. Hvata insekte, crta ih, probada iglom i pričvršćuje za karton. Žrtveni obred vraća mrtve u život. Od oca – kao koplje i štit u kakvom ratničkom plemenu – nasleđuje ambleme, iz kovčega na tavanu vadi mikroskop i skalpel. Evo drugog Aleksandra Jersina i drugog entomologa. Pokojnikove zbirke nalaze se u muzeju u Ženevi. I to može biti životni cilj: utrošiti svoj vek na suvoparna proučavanja, u iščekivanju da i vama pukne krvni sud u mozgu.

Ako se izuzme mrcvarenje insekata, zabava je u Vaudu već pokoleanjima veoma ograničena. Čak i sam njen pojam izaziva podozrenje. U tom kraju, život predstavlja iskupljivanje za greh življenja. Njega porodica Jersin okajava pod okriljem Slobodne evangelističke crkve, nastale u Lozani iz raskola među vaudskim protestantima. Ta crkva drži odriče pravo da joj plaća pastore i izdržava hramove. U svojoj nemaštini i strogosti, vernici odvajaju od usta kako bi namirili propovednike. Izdržavati katoličkog popa, pa bio on i ješan, sasvim je druga priča. Da bi ugodio Bogu – rastite i množite se – pastor se kao

vrsta razmnožava sumanutom brzinom. Ogromne porodice dižu iz gnezda kljun u vazduh. Iznošene suknje majki više neće ići služavkama. Vernici se umotavaju u svoj elitizam i ispravnost kao u togu. Oni su najčistiji i najudaljeniji od materijalnog života, aristokrati vere.

Kažu da će od te gorde hladnoće u plavom nedeljnom mrazu mlađani čovečuljak sačuvati grubu iskrenost i prezir prema ovozemaljskim dobrima. Dobar đak iz dosade postaje marljiv adolescent. Jedini muškarci primani u Kuću smokava, u mali cvetni salon, jesu lekari – prijatelji njegove majke. Treba se sad opredeliti između Francuske i Nemačke i njihovih univerzitetskih modela. Istočno od Rajne, profesorska predavanja i teorija, znanja koja za katedrom iznose naučnici u crnom odelu, s celuloidnom kragnom. U Parizu, kliničko podučavanje uz bolesnikovo uzglavlje, u belom mantilu, vid praktične nastave koji je izmislio Lenek.

Biće izabran Marburg, zbog majke i majčinih prijatelja. Jersin bi više voleo Berlin, ali biće izabrana provincija. Fani za sina iznajmljuje sobu kod jednog uglednog profesora, velikana koji propoveda na univerzitetu ali odlazi na liturgije. Jersin se povinuje kako bi umakao suknjama. Kako bi nekud išao. Sanja dečje snove. Započinje dopisivanje s Fani, koje će se okončati tek njenom smrću. „Kad postanem lekar, doći ću po tebe i preselićemo se na jug Francuske ili u Italiju, je li tako?”

Francuski postaje tajni jezik, maternji, dragocenost, jezik večeri, pisama upućenih Fani.

Jersinu je dvadeset godina, i njegov život nadalje se u celini iskazuje na nemačkom.

u Berlinu

Jersin, međutim, najpre mora strpljivo da pregura jednu dugu godinu. U pismu iz jula beleži da „kiša pada, kao i obično, hladno je, Marburg zaista nije zemlja sunca”. Doktrinarno podučavanje razočarava ga koliko i klima. Njegova misao pragmatična je, empirijska, potrebno mu je da vidi i dodirne, da rukuje, da pravi zmajeve. Velikan koji mu pruža gostoprimstvo odlikuje se strogim licem kakvo bi moglo da krasi novčanicu. Amerikanci imaju reč za to: *dwem*¹. Stari sedi mudraci, otmeni i učeni, s jarećom bradicom i monoklom.

Marburg poseduje četiri univerziteta, pozorište, botaničku baštu, sud i bolnicu. Sve to u podnožju zamka landgrafa od Hesea. Jedan istražitelj, piskaralo opremljeno beležnicom u povezu od krtičjeg krzna, duh iz budućnosti na Jersinovom tragu, smešten u hotelu „Cur zone”, hoda strmim ulicama po tragu junakove mladosti, duž reke Lan, i lako pronalazi visoku kamenu kuću s drvenim gredama na pročelju, u srcu spokojnog ostrvca kulture pod sivim i niskim nebom, u čijoj dubini čami mlađani čovečuljak tvrdih plavih očiju i tek iznikle brade.

Duh prolazi kroz zidove isto kao kroz vreme, iza pročelja s drvenim gredama vidi tamno drvo nameštaja, tamnu kožu fotelja i poveza poređanih u biblioteci. Crno i braon za flamansku sliku. Uveče, zlato svetiljki za promrmljani blagoslov, večeru u tišini. Klatno zidnog sata hvata odsjaj. Nešto više, pomera za jedan zub zupčanik što zvekeće. Na zabatu Rathausa, Smrt svakog sata okreće pešćanik. Ignorišu je. Ta sadašnjost je večna. Svet bi malo dobio nastavkom evolucije. Ta civilizacija nalazi se na vrhuncu. Možda treba srediti neke sitnice. Lekove, koje bez sumnje treba poboljšati.

¹ *DWEM* (engl.) – *Dead White European Males*, „mrtvi beli evropski muškarci”, žargonski izraz koji nebelaćko stanovništvo u Americi koristi kada želi da omalovaži kulturna dostignuća zapadne civilizacije. (Prim. prev.)

U čelu stola sedi dostojanstveni i tihi Jupiter, profesor Julijus Vilhelm Vigand, doktor filozofije, direktor Farmaceutskog instituta, kustos Botaničke bašte, dekan fakulteta. Uveče u radnoj sobi prima mladog Vaudenjanina. Prema njemu iskazuje paternalističku pažnju. Voleo bi da vodi mladića na njegovom akademskom usponu i pomogne mu da izbegne greške. Zato mu zamera što se druži s onim Šternbergom, samo ime sve govori. Savetuje mu da se pridruži nekom bratstvu. Ali ne lezi vraže, Jersin, stidljivi student što sedi pred njim u fotelji, nikad nije imao oca. Mogao je i dotad bez njega.

Bilo da su upisani na medicinu, prava, botaniku ili teologiju, marburškim studentima zajedničko je to što njih devet od deset pripada nekom bratstvu. Posle pristupnog obreda, izgovaranja beseda, njihovih aktivnosti sastoje se u tome da svake večeri odlaze u istu tavernu zidova prekrivenih grbovima, radi ozbiljne malklaže i dvoboja. Grlo se štiti maramom, srce plastronom, vade se mačevi iz korica. Staje se čim poteče krv. Rađaju se neraskidiva prijateljstva. Paradira se posekotinama na telu kao kasnije odlikovanjima na uniformi. Svaki deseti, međutim, isključen je iz tog društva. Toliki je *numerus clausus* koji Zakon o Univerzitetu dodeljuje Jevrejima.

Mladani čovečuljak u crnom opredeljuje se za spokoj učenja, pešačenje kroz prirodu, rasprave sa Šternbergom. Predavanja iz anatomije i kliničke prakse održavaju se u amfiteatru, a njih dvojica hteli bi već da upoznaju bolnicu. Da seciraju. Prodiru u suštinu. U Berlinu, gde napokon boravi, Jersin u istoj nedelji prisustvuje dvema resekcijama kuka, a u Marburgu je takva operacija za godinu dana izvedena jednom. Napokon hoda ulicama velikog glavnog grada. Te godine, hoteli su puni diplomata i istraživača. Berlin postaje prestonica sveta.

Na Bizmarkovu inicijativu, sve kolonijalne nacije okupljaju se pred atlasom kako bi između sebe podelile Afriku. Berlinski kongres.

Legendarni Stenli, koji je četrnaest godina ranije pronašao Livingstona, predstavnik je belgijskog kralja, vlasnika Konga. Jersin čita novine, otkriva Livingstonov život, i Livingston mu postaje uzor: taj Škot, istraživač, čovek od akcije, naučnik, pastor i lekar, koji je otkrio Zambezi, godinama je bio izgubljen na nepoznatim teritorijama centralne Afrike, a kada ga je Stenli najzad pronašao, izabrao je da ostane gde je, i tamo će i umreti.

Jersin će jednog dana biti novi Livingston.

To piše u pismu Fani.

Nemačka, kao i Francuska i Britanija, sabljom i mitraljezom kroji svoje carstvo, kolonizuje Kamerun, današnju Namibiju i današnju Tanzaniju, pa i Zanzibar. U godini Berlinskog kongresa, Artur Rembo, pisac *Bizmarkovog sna*, na kamili prati pošiljku od dve hiljade pušaka i šezdeset hiljada metaka namenjenih abisinskom kralju Meneliku. Taj što je bio francuski pesnik podržava francuski uticaj, suprotstavlja se teritorijalnim pretenzijama Engleza i Egipćana predvođenih Gordonom. „Njihov Gordon je budala, njihov Volsli magarac, a svi njihovi poduhvati predstavljaju sumanut niz besmislica i otimačina.” On prvi ističe strateški značaj luke čije ime piše „Djibuti”, kao što je Bodler pisao „Saharah”, sastavlja izveštaj sa ekspedicije za Geografsko društvo, šalje *Egipatskom Bosforu* geopolitičke članke, koji nailaze na odjek u Nemačkoj, Austriji, Italiji. Opisuje ratna razaranja. „Abisinci su u nekoliko meseci slistili zalihu sirka koju su ostavili Egipćani, a mogla im je biti dovoljna za nekoliko godina. Prete glad i kuga.”

Kugu širi jedan insekt. Buva. To se još ne zna.

Jersin iz Berlina odlazi u Jenu. Kod Karla Cajsa kupuje najnapredniji mikroskop, koji se više od njega neće odvajati, pratiće ga u prtljagu na putu oko sveta, i isti taj mikroskop, deset godina kasnije,

identifikovaće bacil kuge. Karl Cajs je u neku ruku drugi Spinoza, a obojicu je brušenje optičkih stakala podsticalo na razmišljanje i utopijsko sanjarenje. I Baruh Spinoza bio je Jevrejin, kaže Šternberg. I evo dvojice studenata ponovo u Marburgu, smenjuju se nad novim-novcatim okularom, igraju se zupčastim točkićem posmatrajući građu krila vilinog konjica. Jersin je video i antisemitsko nasilje, polupane izloge, udarce pesnicom. U razgovore dvojice studenata možda se uvlači reč „kuga”.

Sve dok su i jedna i druga neuhvatljive, kuga se često meša s gubom. Velika srednjovekovna kuga, crna kuga, znači dvadeset pet miliona mrtvih koje treba uneti u demografsku statistiku. Desetkovana je polovina evropskog stanovništva. Još nijedan rat nije izazvao takav pomor. Razmere pošasti metafizičke su, iskazuju božji gnev, Kaznu. Švajcarci nisu oduvek bili dobroćudni zeloti tolerancije i umerenosti. Pet vekova ranije, oni iz Vilneva na obali Jezera žive su spalili Jevreje optužene da šire zarazu zagađujući bunare. Pet vekova kasnije, mračnijaštvo se povuklo ali mržnja je ostala ista. I kuga je ostala ista nepoznanica. Ne zna se kako dolazi, ubija i nestaje. Možda jednog dana. Dvojica studenata veruju u nauku. U Napredak. Naći lek protiv kuge značilo bi ubiti dve muve jednim udarcem, kaže Šternberg. Jersin mu saopštava da odlazi u Francusku.

Naredne godine, nastaviće studije u Parizu. U godini Berlinskog kongresa, dok Arturu Rembou otpadaju noge od trčanja za kamilama po pustinjском kamenjaru, Luj Paster spasava dete po imenu Jozef Majster. Lečenjem besnila pomoću vakcine otvaraju se vrata. Uskoro više neće biti biranja između kuge i kolere, nego ozdravljivanja. Jersin je u prednosti što ima dva maternja jezika. Šternberg bi, čak i kad bi ih i sam imao, opet oklevao. Između Berlina i Pariza kao između Scile i Haribde. Taj Šternberg naginje lucidnom pesimizmu, ako to nije pleonazam. Deset godina kasnije, na početku afere Drajfus, Jersinov potpis neće se naći ni na kakvoj peticiji. Istini za volju,

zbog svega toga, svih tih užasa u Evropi, brzo biste stekli naklonost prema suprotnoj strani sveta. U vreme suđenja, Jersin se nalazi u Na Trangu ili Hongkongu.

u Parizu

Otkrivajući drugi glavni grad, Jersin prvenstveno otkriva antigermanska osećanja. Umesto šiljatog šlema i bavarskih arija, u Parizu su poželjniji jodlovanje i čudnovat švajcarski šešir.

Već petnaest godina, od Sedana², Francuska je smanjena, a to ne može da prođe. Pošto su joj odstranjeni Alzas i Lotaringija, ona se sveti osvajajući prostrano prekomorsko carstvo, mnogo veće od nemačkog. Od karipskih do polinezijskih ostrva, od Afrike do Azije: kao ni nad Junion Džekom, sunce ne zalazi ni nad francuskom trobojkom. Te godine, Pavi, istraživač Laosa, sreće Brazaa, istraživača Konga. U Mazarenovoj ulici, u mlečnom restoranu „Petit vaš”, gde se takođe okuplja grupica saharaca. Dve godine ranije, francuska mornarica zauzela je iz Kočinkine pokrajine Anam i Tonkin. Jersin čita izveštaje, razgleda mape. Eto pravih ljudi, ti ne bi trunuli u Marburgu. Jersin je ubeđen u ispravnost svog izbora. Tu treba živeti.

Možda poslednji put u svojoj istoriji, Pariz je savremen grad. Završeni su radovi predviđeni Hausmanovom obnovom. Iscrtava se plan metroa. „Ulazim u muzej Luvr. Danas obilazim egipatske starije.” Jersin čita novine u salonu „Bon maršea”. Dvadeset pet godina kasnije, vlasnik te robne kuće, porodica Busiko, sagradiće prekoputa nje hotel „Lutecija”. A Jersin će pretkraj života uobičajiti da svake godine, nakon što radi toga pređe pola planete, tamo provede nekoliko nedelja, i to uvek u sobi na uglu šestog sprata, nekoliko stotina metara od svog prvog studentskog boravišta, ćumeza na mansardi u Ulici Madam, odakle je javio Fani da, ako izvije vrat, može da vidi jednu kulu Crkve Sen Silpis.

*

² Misli se na bitku kod Sedana (1870), posle koje je Pruska uzela Francuskoj skoro ceo Alzas, kao i deo Lotaringije i Voža. (Prim. prev.)

U Ulmskoj ulici, Luj Paster vrši drugu uspešnu vakcinaciju protiv besnila. Posle malog Alzašanina Jozefa Majstera, spasava Juranina Žan-Batista Žipila. Ubrzo k njemu hrle sa svih strana. U svim seoskim oblastima i snežnim šumama punim vukova, u Francuskoj kao i u Rusiji, terapija se dotad često sastojala u tome da se pobesneli vežu i uguše pre nego što i sami nekog ne ujedu. Pustolovina čeka iza ugla Ulmske ulice baš kao iza padina saharskih dina. Nova granica mikrobiologije. Strani dvadesetdvogodišnji student, što sedi s novinama, živi na majčinim jaslama. Poput svih ondašnjih muškaraca, nosi kratku bradu i taman sako, večerava po krčmama, gde proleter i ljušte piće zaključujući da, kad god isprazne čašicu, ostaje još jedna manje za Švabe, a bilo bi glupo, gazda, da im se ostavi bure. „Pristustvovao sam žestokoj svađi između grupe radnika i nekog čoveka koji je, na nesreću, budući po svoj prilici nemačkog porekla, progovorio maternjim jezikom, i zamalo su ga ubili.”

Zasada, on sam živi pasjim životom. Upisuje se na prvi kurs bakteriologije, koji drži profesor Kornil. Disciplina je nova. Čitavog života Jersin će birati ono što je novo, što je najsavremenije.

Posle nekoliko meseci, kod Pastera se vakciniše šakom i kapom. Januar osamdeset šeste: od skoro hiljadu vakcinisanih, umire šestoro, četvoro je ujeo vuk a dvoje pas. Jul: skoro dve hiljade uspešnih vakcinacija i ne više od deset neuspešnih. Leševi se otpremaju u mrtvačnicu bolnice „Otel Dje”, gde Kornil daje zadatak Jersinu da izvrši obdukciju. Presuda mikroskopa Karla Cajsa neopoziva je: posmatranjem kičmene moždine uočava se da je vakcina bila bezopasna po virus. Njima je data prekasno. Jersin predaje rezultate Pasterovom pomoćniku Emilu Ruu. Susreću se dva siročeta u belim mantilima, u mrtvačnici „Otel Djea”, među leševima zaraženim besnilom, i njihov se život preokreće. Siroče iz Morža i siroče iz Konfolana.

Ru dovodi Jersina kod Pastera. Stidljivi mladić otkriva tog čoveka i njegovo okruženje, i piše u pismu Fani: „Kabinet g. Pastera mali

je, četvrtast, ima dva velika prozora. Kraj jednog prozora na stočiću stoje čaše s nožicom, u kojima je virus za pelcovanje.”

Ubrzo se Jersin nastanjuje kod njih, u Ulmskoj ulici. Svakog jutra, u dvorištu se stvara dug red nestrpljivih ljudi zaraženih besnilom. Paster sluša stetoskopom, Ru i Granše vakcinišu, Jersin priprema preparate. Zaposlen je, dobija mršavu platu. Nikad više nikom ništa neće dugovati. Siroče iz Morža i siroče iz Konfolana pronašli su oca u strogom naučniku iz Jure. U čoveku u crnom redengotu, čoveku velikog drevnog imena, imena stvorenog da vodi stada ka pašnjacima a duše ka iskupljenju.

Ispred Akademije nauka, bolesni Luj Paster, koji je još u upravi *École normale supérieure*³, zaključuje svoje izlaganje. Postoji potreba da se osnuje ustanova za vakcinisanje protiv besnila. Grad Pariz privremeno mu stavlja na raspolaganje rasturenu trospratnu zgradurinu od cigala i dasaka u Voklenovoj ulici, i mala ekipa tamo se smešta zastalno. Tako počinje njihov život u zajednici. Sala za pelcovanje gleda na dvorište s konjušnicama i štenarama. Pasterova ekipa skvotuje u sobama na spratovima. Ru, Loar, Granše, Vijala, Vasercug, Mečnikov, Hafkin, Jersin. Ovaj poslednji uvredljiv je, mršti se kad mu, zbog njegovog naglaska, ime izgovaraju Jersin⁴, kao Hafkin. Svakog jutra izlazi iz kuće i odlazi na predavanja iz medicine u Ulici Sen Per. U podne ruča u kafanici u Gej-Lisakovoj ulici. Za temu doktorske disertacije bira difteriju i tuberkulozu, koja se tad još u poeziji naziva sušicom. Sprovodi klinička posmatranja u bolnici „Anfan malad”, uzima uzorke iz dubine otečenih ždrela, izoluje ćelijske membrane, pokušava da izoluje toksin difterije, čita u časopisima članke istraživača.

³ *École normale supérieure* (fr.) – jedna od najuglednijih visokoškolskih ustanova u Francuskoj. U njoj se obrazuju budući naučni radnici, prosvetni radnici i državni službenici. (Prim. prev.)

⁴ Radi se o nemačkom izgovoru; francuski izgovor glasio bi „Jersen”. (Prim. prev.)

Francuska banka osniva međunarodni fond za prikupljanje sredstava u korist Luja Pastera. Novac se sliva. Svoj doprinos daju ruski car, brazilski imperator i istanbulski sultan, ali i obični ljudi čija imena svakog dana izlaze u *Žurnal ofisjel*⁵. Stari Paster pregleda njihov beskonačan spisak. Plače videvši da mu mladi Jozef Majster šalje tri sua⁶. Kupuje se plac u petnaestom kvartu. Svake nedelje, Ru i Jersin odlaze u kontrolu radova u Ditoovoj ulici, vraćaju se u Ulmsku ulicu, zatiču malu ekipu u stanu Luja Pastera i njegove žene, nad raširenim planovima. Starac u crnom redengotu već je pretrpeo dva moždana udara, teško govori, leva ruka mu je oduzeta, vuče nogu. Ru i Jersin s arhitektom prave nacrt unutrašnjeg stepeništa budućeg Instituta, s nižim i brojnijim stepenicima.

Za starog Pastera nema više otkrića. Posle njega doći će Ru, izabrani, najbolji od svih sinova, pretpostavljeni naslednik. Pasterova poslednja borba teorijska je. Više od dvadeset godina, njegovi protivnici, pobornici teorije spontane generacije, niču kao čarolijom. On tvrdi da ništa ne nastaje iz ničega. Dobro, a šta s Bogom. Otkud svi ti mikrobi i zašto ih je vekovima krio od nas. Otkud mrtva deca, i to prvenstveno deca siromaha. Fani se brine. Paster je kao Darwin. Poreklo vrsta i biološka evolucija, od mikroba do čoveka, protivreče svetim knjigama. Jersin se na to smeška, i s njim cela mala ekipa. Uskoro će sve postati sasvim jasno, biće potrebno samo objasniti, podučiti, prikazati oglede. Kako su mogli da zamisle da će vek i po kasnije polovina stanovništva planete i dalje braniti kreacionizam?

U godinama kada nastaje mala ekipa pasterovaca, mala ekipa sahara-ca i dalje se sastaje u Mazarenovoj ulici, dok se mala ekipa parnasovaca gasi. Tri male ekipe neko vreme žive jedna kraj druge. U istom gradu i u istim ulicama. Banvil, nežni pesnik, i dalje živi u gajbi u

⁵ „Žurnal ofisjel” (fr. *Journal Officiel*) – francuski „Službeni glasnik”. (Prim. prev.)

⁶ Su (fr. *sou*) – nekadašnji francuski sitan novac. (Prim. prev.)

Busijevoj ulici, gde je Rembou ustupao devojačku sobu dok ovaj nije s Verlenom prešao u Rasinovu ulicu. Od odlaska vidovitog, mala ekipa parnasovaca kopni. Još iz navike obilazi svoje laboratorije, one kafanske, gde se u retortama prave neki drugačiji eliksiri, a šarene vile što se smeštaju duboko u mozak sada uvelih parnasovaca napajaju sklopčani aleksandrinac koji se neprestano množi u poetskim diptisima, ali sve beskrvnijim. U tom vremenu najsavremenijeg mikroskopa i šprica gasi se aleksandrinac, ubijen majstorskim udarcem mladog pesnika koji je otišao da proda puške kralju Ševe, Meneliku II, budućem etiopskom caru.

Jersin čita sve, ali sve što spada u naučne radove ili u izveštaje sa ekspedicija. Radi u miru i samoći, deluje kao nemaran tip koji se ničim ne zamara, što znači – vrlo otmen. Noću kuva čorbuljake od mikroba i priprema reagense. Opčinjava ga sav taj materijal kojim raspolaže. Najzad praktičan rad, papirni zmajevi. Otvara kaveze s kokoškama i miševima, uzima uzorke, pelcuje, a onda, došavši na genijalnu ideju, uspeva da izazove kod jednog zeca eksperimentalnu tuberkulozu novog tipa: takozvanu tifobacilozu⁷.

Mlađani čovečuljak u crnom vraća se s time u laboratoriju i pruža epruvetu Ruu. Ili pak vadi iz šešira belog zeca i spušta ga na laboratorijski sto, držeći ga za uši. Provalio sam nešto. Ru palcem i kažiprstom okreće zupčasti točkić mikroskopa, podiže pogled, okreće glavu, iz donjeg rakursa gleda stidljivog studenta i nabira obrve. „Jersinova tuberkuloza”⁸ ulazi u medicinske udžbenike, i Jersinovo

⁷ Reč je o obliku tuberkuloze koji po simptomima podseća na tifus. Taj oblik bolesti kod ljudi opisao Landouzi (*Landouzy*), 1891. godine, i tada će mu dati ime „tifobaciloza” (fr. *typhobacillose*, lat. *Typhobacillosis*). Do šezdesetih godina XX veka, njegov naziv će se menjati. Danas je u srpskoj naučnoj literaturi poznat pod imenom opšta miliarna tuberkuloza (lat. *Tuberculosis miliaris generalisata*). (Prim. prev.)

⁸ Naziv „Jersinova tuberkuloza” (fr. *Tuberculose type Yersin*, engl. *Yersin type tuberculosis*) odnosi se na oblik tifobaciloze kod životinja, koji je opisao Jersin. (Prim. prev.)

ime već će tako biti preneto budućim pokolenjima lekara opšte prakse i istoričara medicine. Ali šira javnost brzo će zaboraviti to ime, koje danas, i pored kuge, nije mnogo poznato. Siroti zec tuberkuloze kašlje kao magarac, skapava na stolu. Kapljice crvene krvi prljaju mu belo krzno. Taj stradalnik donosi mladom čoveku prvi objavljen članak u *Analima Pasterovog instituta*, potpisan sa Ru & Jersin. Ovaj potonji, međutim, nije još ni lekar, nije još ni Francuz.

Tri godine po dolasku u Pariz, dvadesetpetogodišnji Jersin piše doktorsku disertaciju, brani je i dobija bronzanu medalju, koju gura u džep kako bi je poklonio Fani. Ujutro je proglašen doktorom medicinskih nauka, uveče seda u voz za Nemačku. Paster je zatražio od njega da se na berlinskom Institutu za higijenu upiše na novi kurs tehnika u mikrobiji⁹, kod Roberta Koha, koji je otkrio bacil tuberkuloze. Jersin je Švajcarac i ima dva maternja jezika. Već je tu i špijun- naža. Onaj koga Jersin u beleškama naziva „velikim lamom Kohom” u svojim spisima žestoko napada Pastera. Jersin pohađa dvadeset četiri predavanja, ispunjava beležnice, prevodi Koha Pasteru, crta plan laboratorije, sastavlja izveštaj, i zaključuje da neće biti mnogo teško nadmašiti to u Parizu.

Odmah po njegovom povratku, izlazi drugi tekst s potpisom Ru & Jersin. Šef države, Sadi Karno, s gostima iz inostranstva, uz pompu otvara zdanje budućeg Pasterovog instituta. Jersin je i dalje Švajcarac. Zakon dozvoljava bavljenje medicinom samo građanima Republike. Jersin preduzima odgovarajuće korake, šalje pismo Fani. Njegovi preci s majčine strane Francuzi su, i dosije se ubrzo zatvara. Radi se o protestantima koji su zbrisali od verskih sukoba. Francuska prihvata svog bludnog sina.

U Voklenovoj ulici, dvojica ljudi, iako imaju druga posla, jednog popodneva kače bele mantile o čiviluk u predvorju i oblače sakoe.

⁹ Reč „mikrobija” (fr. *microbie*) nije ušla u upotrebu u srpskom jeziku. Radi se o prvobitnom francuskom nazivu za mikrobiologiju. (Prim. prev.)

Ru prati svog tehničara u Opštinu u petom kvartu, na Trgu Panteon. To je odmah tu. Dvojica ljudi potpisuju zapisnik. Službenik upijačem kupi mastilo i pruža im uverenje. Nemaju vremena ni da to proslave u kafanici, kao što bi parnasovci. Uzimaju bele mantile, ponovo pale Bunsenove gorionike, nastavljaju da se bave čorbuljkom od bacila. Jersin je francuski naučnik.